

KONCEPT ODRŽIVOG RAZVOJA I NJEGOV ZNAČAJ ZA EVROPSKU UNIJU I BOSNU I HERCEGOVINU

THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND ITS IMPORTANCE FOR THE EUROPEAN UNION AND BOSNIA AND HERZEGOVINA

Mr Dragana Lalović
prof. Ekonomska škola Bijeljina

Abstrakt: Održivi razvoj je danas jedna od ključnih tema u raspravama o razvoju. Tokom posljednjih četvrt vijeka, koncept je evoluirao od maglovite vizije razvoja usredsređene na ekološke probleme, do sveobuhvatne razvojne paradigme koja uključuje ekonomski, socijalni i ekološki aspekt.

Put ka održivosti je složen i dugotrajan proces, jer zahtijeva promjenu mišljenja i ponašanja svih društvenih aktera, odnosno shvatanja da je ekološki efekat razvoja jednako važan kao i ekonomski. Usmjeren je na poboljšanje životnog standarda pojedince, uz kratkoročno, srednjeročno i dugoročno očuvanje okoline. Cilj mu je trostruk: razvoj koji počiva na ekonomskoj efikasnosti, socijalnoj pravdi i održivoj zaštiti životne sredine.

Evropska unija je odavno prepoznala značaj održivog razvoja i kreirala odgovarajuću strategiju i politiku u cilju njegove implementacije. Strategija održivog razvoja EU je usvojena 2001. godine, a revidirana 2005. godine. Komisija je 2002. godine usvojila globalno partnerstvo za održivi razvoj, koji mu je dao spoljnu dimenziju.

Ideja održivog razvoja je dosta dugo prisutna i na našim prostorima. Međutim, kasni se u primjeni ovog koncepta. Strategija održivog razvoja treba da bude osnova za obezbjeđenje dinamičnog i kvalitetnog privrednog razvoja u našoj zemlji, ali i most koji nas povezuje sa Evropom.

U svrhu promovisanja održivog razvoja, javni sektor je dužan ograničiti štetne uticaje saobraćaja i rizika po zdravlje, poboljšati upravljanje prirodnim resursima, posebno njihovu konzumaciju, i boriti se protiv socijalne isključenosti i siromaštva u Evropi i ostatku svijeta.

Ključne riječi: održivi razvoj, ekonomski rast, socijalna pravičnost, zaštita životne sredine, strategija održivog razvoja.

Abstract: Sustainable development is today one of the key issues in discussion of development. During the last quarter-century, the concept has evolved from a vague vision of development centered on environmental problems, to a comprehensive development paradigm which includes economic, social and environmental aspects.

The road towards sustainability is a long and complex process, because it requires the change of the way of thinking and behavior of all the social factors, that is, establishment of the understanding the environmental effect of the development is as important as the economic one. It aims to improve individuals' living conditions whilst preserving their environment in the short, medium and long term. The objective of sustainable development is threefold: development that is economically efficient, socially fair and environmentally sustainable.

The European Union has long recognised the importance of sustainable development and has created the appropriate strategy and policy for its implementation. In May 2001, an EU strategy in favour of sustainable development was adopted and in 2005 it was revised. The global partnership for sustainable development, adopted by the Commission in 2002, gave it an external dimension.

The idea of sustainable development has been present in our country over a rather long period. What is late, however, is the implementation of this concept. The Strategy of sustainable development, should be the basis for ensuring dynamic and quality economic development in our country, but also a bridge towards Europe.

To promote sustainable development, the public authorities must take appropriate measures to limit the damaging effects of transport and the risks to health, improve the management of natural resources, in particular their consumption, and combat social exclusion and poverty in Europe and the rest of the world..

Key Words: *sustainable development, economic growth, social equity, environmental protection, strategy of sustainable development.*

UVOD

Problemi sa kojima se Planeta suočava od druge polovine dvadesetog vijeka naveli su naučnike, političare, međunarodne i domaće institucije da počnu razmišljati o efikasnijem načinu iskorišćavanja resursa i proizvodnji koja neće zagađivati životnu sredinu. Klimatske promjene, na primjer, polako ali sigurno počinju ugrožavati svijet na koji smo navikli... Neke države boje se da će nestati u budućnosti... Obnovljivi izvori energije postaju imperativ... Raste populacija kojoj je pitka voda nedostupna...

Najozbiljnija upozorenja svjetskoj javnosti danas dolaze od biologa i meteorologa, koji tvrde da je broj iščezlih biljnih i životinjskih vrsta u ovom vijeku izuzetno veliki, da raste po geometrijskoj preogresiji, a da uočene klimatske promjene vode još uvijek nedovoljno izvjesnom, ali sigurnom pogoršanju situacije u pojedinim regionima i zemljinoj kugli uopšte.

Tokom jednog minuta: emituje se ugljen - dioksida u ukupnoj količini od 38.000 tona; ljudi unište 3,5 kvadratnih kilometara šume; proizvede se preko 15.000 tona smeća; 90 novih automobila dodatno optereti našu životnu sredinu; oko 60.000 tona zemlje bude poplavljeno; broj stanovnika na Zemlji se poveća za 165; skoro jedan kvadratni kilometar prirodnih površina se izgubi gradnjom ili ograđivanjem; oko 40 ljudi umire od gladi.¹¹¹ Na sve ovo, postoje određena pojedinačna i grupna reagovanja ljudske zajednice, kao što su Deklaracija o čovjekovoj sredini iz Stokholma (1972), Brundtland izvještaj („Naša zajednička budućnost“ - 1987) i Konferencija UN o životnoj sredini i razvoju iz Rio de Žaneira.

Intenzitet ovih fenomena i veoma nepovoljne prognoze za budućnost su dovele do stvaranja novih razvojnih ciljeva u tržišnim privredama, u koje je ušao nekada nezamisliv pojam „održivi razvoj“ (sustainable development) a koji podrazumijeva, bez obzira na varijante definicije, određeni stepen usmjeravanja i ograničavanja u

korist mogućnosti razvoja budućih generacija, socijalnu pravdu za postojeće stanovništvo i odgovornost za djelovanje u smislu prevencije, smanjenja negativnih efekata i međunarodne saradnje.

Održivi razvoj je složen pojam koji sadrži komponentu zaštite životne sredine, socijalnu i ekonomsku komponentu. Osnovni moto nije zaustavljanje razvoja, već pronalaženje puteva razvoja koji neće ugroziti životnu sredinu uz naglasak na socijalnom faktoru, poboljšavanjem uslova života. Ekonomski rast je samo jedan od ciljeva ekonomskog sistema podređenog zahtjevima održivog razvoja. Međutim, kako rast sam po sebi nije dovoljan nalaže se ostvarenje i ostalih ciljeva, kao što je : zadovoljavanje osnovnih potreba, smanjenje siromaštva, suzbijanje velikih nejednakosti u raspodjeli dohotka i bogatstva, smanjenje prekomjerne potrošnje.

Održivi privredni razvoj treba da omogući permanentni dugoročni ekonomski rast koji neće biti zasnovan na prekomjernoj upotrebi prirodnih resursa ili na neprihvatljivim ekološkim posljedicama koje bi dovele u pitanje njegovu održivost. To znači da se razvoj ekonomije u pravcu održivosti može sagledati samo na osnovu ostvarivanja ekonomskog rasta, na osnovu faktora kao što su znanje, informacije, ljudi, obrazovanje i kvalitet veza među ljudima i ustanovama. Ključna vrijednost održivog razvoja je sadržana u brizi za kvalitet ekonomskog rasta, kao i za njegov kvantitet.

1. Istorijsko zaleđe koncepta održivog razvoja

Ideja održivog razvoja u osnovi ima poboljšanje kvaliteta života ljudi. Ponikla je iz brige za probleme prirodnog okruženja, kao što su: prekomjerna eksploatacija prirodnih resursa i zagađivanje prirodne sredine, koji su se sve jače manifestovali od kraja šezdesetih godina. Smatra se da je prvi pokušaj državnog uplita u oblasti zaštite i očuvanja životne sredine učinjen još daleke 1915. godine, kada je kanadska vlada formirala komisiju za zaštitu prirode, i tada je prvi put upotrijebljen izraz „okolina“ u smislu ekološke sredine (environment).¹¹²

Jedan od prvih autora, koji je još krajem XVIII vijeka, izrazio brigu za održivost i prehrambu sigurnost, bio je engleski ekonomista T. R. Malthus. On je tvrdio da postoji nesrazmjera između rasta stanovništva i rasta životnih

¹¹¹ Vijeće ministara, Direkcija za evropske integracije, BiH (2010)

¹¹² Pokrajac, S. : Održivi razvoj i moderna tehnologija kao ekološka raskršća savremene civilizacije, Mašinski fakultet, Beograd (2003)

sredstava. Polazeći od pretpostavke o konstantnoj tehnologiji i geometrijskom rastu stanovništva, došao je do zaključka da je oskudica hrane neizbježna.

Mada su kasnija događanja opovrgla Malthus-ova predviđanja, pesimizam je ponovo oživjeo 1972. godine na zasjedanju Rimskog kluba. To je bilo prvo upozorenje o mogućnosti globalnog ugrožavanja planete. Tada je, na inicijativu italijanskog industrijalca dr Aurelija Pecelija, održan sastanak grupe naučnika na kojem se raspravljalo o aktuelnim i budućim dilemama čovječanstva. Iznijete su sumnje o realnoj opasnosti koja prijete usljed pretjeranog i nekontrolisanog eksploatacija mineralnih i energetske resursa. Ukazano je na granice rasta i na međuzavisnost porasta broja stanovnika, proizvodnje hrane, industrijskih i energetske aktivnosti, potrošnje mineralnih i energetske sirovina i zagađenosti životne sredine. Kao izvještaj Rimskog kluba pojavila se iste godine knjiga grupe autora "Granice rasta" (The Limits of Growth), koja je pokrenula raspravu o pitanjima budućnosti civilizacije. Njihova prognoza, prema kojoj će ekološki limiti prouzrokovati krah svjetskog ekonomskog sistema, provocirala je burne rasprave u naučnoj i stručnoj javnosti. Kritičari su dokazivali da je navedeno predviđenje neosnovano, jer ne uzima u obzir mogućnost supstitucije u proizvodnji i potrošnji.

Termin održivi razvoj je ušao u široku upotrebu tek poslije objavljivanja Izvještaja Svjetske komisije za životnu sredinu i razvoj (poznate kao Brundtland komisija) 1987. godine, pod nazivom "Naša zajednička budućnost". U njemu se održivi razvoj interpretira kao "razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjih generacija, a da ne dovede u pitanje sposobnost budućih generacija da zadovolje svoje vlastite potrebe".¹¹³

Nakon publiciranja izvještaja koji je dao definiciju održivog razvoja, termin "održivi razvoj" se počeo koristiti kao fraza: "Održivi razvoj je razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjosti bez ugrožavanja mogućnosti budućih generacija da zadovolje svoje potrebe."¹¹⁴

Brojne aktivnosti državnih i nevladinih organizacija širom svijeta, dovele su 1992. godine do održavanja druge Konferencije Ujedinjenih nacija o životnoj sredini i razvoju (UNCED), u Rio de Žaneiru. Prihvaćena su dva važna dokumenta: Deklaracija o životnoj sredini i razvoju i Agenda 21. Prvi dokument sadrži 27 principa, koji se

odnose na globalni održiv razvoj, dok drugi obuhvata više od 100 specifičnih programa za postizanje održivog razvoja u svjetskim razmjerama tokom 21. vijeka. Mnogi od tih programa predviđaju transfer resursa iz razvijenih u zemlje u razvoju. Na pomenutoj konferenciji je postignuta i saglasnost o formiranju Komisije za održiv razvoj (United Nation Commission on Sustainable Development - UNCSD), koja je zvanično ustanovljena decembra 1992. godine.

Prirodno okruženje je već postalo imperativ u ekonomskom razvoju, a samit je obezbijedio temelje strateškog pristupa održivom razvoju, njegove operacionalizacije i ocjene. Ovaj istorijski skup je predstavljao istorijski vrhunac javne i političke podrške za postizanje povezanosti ciljeva razvoja. Pažnja je usmjerena na najkritičnija pitanja pred kojima se svijet nalazio: siromaštvo, sve veće zagađivanje okoline i razvoj nerazvijenih zemalja. Dakle, po prvi put je ukazano na povezanost razvoja i zaštite životne sredine.

Ključni koncept svjetskog samita bio je sljedeći: „Ako ćemo nastaviti slijediti razvoj naše planete bez ugrožavanja prava budućih generacija, razvojne politike moraju simultano objediniti sve ekonomske, socijalne i ekološke komponente koje nastaju od preduzetih aktivnosti.“¹¹⁵

Koncept održivog razvoja je postepeno formulisan, kao jedini koncept koji garantuje opstanak čovječanstva i podrazumijeva „integralni ekonomski, tehnološki, socijalni i kulturni razvoj usklađen sa potrebama zaštite i unaprjeđenja kvaliteta životne sredine, koji omogućava sadašnjim i budućim generacijama zadovoljavanje njihovih potreba i poboljšanje kvaliteta života“.¹¹⁶

2. Definisane koncepta održivog razvoja

Različiti ekonomski trendovi, globalizacija, ali i rastuća svijest o neophodnosti zaštite životne sredine, uticali su da razvoj postane koncept oko koga se lome koplja na unutrašnjem, ali i na planu međunarodnih odnosa u svijetu.

Suštinu održivog (usklađenog) razvoja čini pogled na svijet zasnovan na brizi o mogućnostima zadovoljavanja potreba budućih generacija. Zagovornici insistiraju na razvoju koji se ne suočava sa sadašnjim trenutkom bitisanja, već sa budućnošću.

Održivi razvoj podrazumijeva da čovjek prirodu sačuva na održivim osnovama i da je koristi

¹¹³ World Commission on Environment and Development, 1987, p.43

¹¹⁴ Gro Harlem Brundtland: „Our Common Future“ - Chairman's Foreword – „Report of the World Commission on Environment and Development (1987)

¹¹⁵ Commission on Sustainable Development (2001)

¹¹⁶ Radulović, J., Kotlica, S.: Životna sredina i razvoj – koncept održivog razvoja, Savezno Ministarstvo za razvoj, nauku i životnu sredinu, Beograd (1997)

onoliko koliko dopušta njeno reprodukovanje, kako bi se sačuvala eko ravnoteža.

Koncept održivog razvoja slikovito je objasnio Frančesko di Kastri, koji ga opisuje kao stolicu (The Chair of Sustainable Development), čija su četiri oslonca noge stolice: privredna, kulturna, društvena i životna sredina, koje samo zajedno pružaju kvalitetan oslonac. Lomljenje bilo koje noge neminovno dovodi do gubljenja stabilnosti i pada.

Održivi razvoj predstavlja svojevrsni evolutivni proces ostvarenja blagostanja koji omogućava zadovoljavanje ukupnih potreba stanovništva, a da ne dovodi u pitanje isto takvo ispunjenje interesa budućih generacija.¹¹⁷

Briga za održivost proizilazi iz moralne obaveze prema budućim generacijama i uvažavanja činjenice da ta obaveza treba da bude inkorporirana u donošenje tekućih odluka – na primjer, zbog korišćenja neobnovljivih resursa u proizvodnom procesu. Ako ne bismo vodili računa o budućim naraštajima, onda korišćenje neobnovljivih resursa u proizvodnji ne bi zahtijevalo posebnu pažnju. Takođe, ako ono što činimo danas ne bi imalo implikacije na buduća pokoljenja, ne bi postojala ni potreba da interese tih pokoljenja uzimamo u obzir pri donošenju tekućih odluka.

Veza između siromaštva, nejednakosti i ekološke degradacije je glavna tema u analizama i prijedlozima održivog razvoja. Ono što je sada potrebno je nova era ekonomskog rasta – rast koji je snažan, a u isto vrijeme društveno i ekološki održiv.¹¹⁸

Koncept održivog razvoja se smatra prekretnicom u globalnom pristupu zaštiti životne sredine i razvoju. Ono što se pri primjeni koncepta održivog razvoja stalno mora imati na umu jeste činjenica da će na kraju, ma koliko pažljivo budu korišćeni ograničeni izvori, isti biti u potpunosti iskorišćeni. To znači da koncept održivog razvoja ne smije biti shvaćen kao trajno rješenje problema sadašnjih generacija i generacija koje dolaze, već samo kao smjernica koja će omogućiti pronalaženja novih rješenja koja će dalje usmjeravati razvoj civilizacije.

Slika 1. Koncept održivog razvoja

Održiv razvoj teži da ograniči sve vrste dugova koje sadašnja generacija ostavlja u naslijeđe budućim pokoljenjima, uključujući finansijske dugove (pokriavanje tekuće potrošnje zajmovima koje neko drugi treba da vrati u budućnosti), socijalne dugove (zanemarivanje ljudskih resursa, odnosno nedovoljno ulaganje u zdravstvo i obrazovanje) i, prije svega, ekološke dugove (iscrpljivanje prirodnih resursa i zagađivanje životne sredine).

Teza o održivom razvoju postavlja pitanje preispitivanja postojećih sistema: društvenih, političkih, proizvodnih, pa čak i sistema ličnog vlasništva, kao i uspostavljanja novih organizacija, primjerenih mogućnostima planete da podrži i reprodukuje život.

3. Strateški pristup održivom razvoju u Evropskoj uniji

Evropska unija je odavno prepoznala značaj održivog razvoja i kreirala odgovarajuću strategiju i politiku u cilju njegove implementacije. Održivi razvoj je prihvaćen kao cilj Evropske unije 1997. godine, Ugovorom iz Amsterdama. Evropska unija (EU) pretenduje da koncept održivog razvoja postane univerzalna razvojna paradigma, relevantna za sve zemlje svijeta. Koncept održivog razvoja je pretočen u operativnu strategiju kao dokument od strateškog značaja za proširenu EU.

Globalizacija i nesporno liderstvo Amerike, kao i gubljenje reanije pozicije u odnosu na SAD i Japan, su najznačajniji razlozi za novi pristup EU promovisan na Evropskom savjetu u Lisabonu (2000), na kojem je postavljen strateški cilj za ovu deceniju – da EU postane najkonkurentnija i najdinamičnija ekonomija znanja u svijetu, sposobna za održivi ekonomski rast sa većim brojem boljih poslova i većom socijalnom kohezijom. Strateško planiranje je proces

¹¹⁷Lješević, M.: Životna sredina – teorija i metodologija, Geografski fakultet, Beograd (1998)

¹¹⁸Gro Harlem Brundtland; „Our Common Future“ - Chairman's Foreword – „Report of the World Commission on Environment and Development; (1987)

određivanja dugoročnih ciljeva razvoja i identifikovanja najboljeg pristupa za ostvarivanje tih ciljeva. Zatim je potrebno identifikovati sredstva neophodna za njihovo istvarivanje, da bi se pratili postignuti rezultati. Ukoliko je potrebno, na kraju se otklanjaju uočeni propusti i greške.

Razvojni principi EU temelje se na osnovnim odrednicama održivog razvoja, a to je ravnoteža privrednog i društvenog rasta uz brigu o svim aspektima okoline s posebnim naglaskom na štednji resursa i zaštiti klime.¹¹⁹ Ti principi su: promocija i zaštita ljudskih prava, međugeneracijska solidarnost, razvoj demokratskog društva, uključenost građana u donošenje odluka, razvoj socijalnog dijaloga, društveno odgovorno poslovanje, javno-privatno partnerstvo sa ciljem jačanja saradnje i prihvatanja odgovornosti u postizanju održive proizvodnje i potrošnje, korišćenje principa najboljih raspoloživih tehnika, principa predostrožnosti i principa zagađivač plaća.

Na sastanku Evropskog vijeća 2001. godine (Getenburg), donešeni su ciljevi strategije održivog razvoja: jedinstveno tržište, jedinstven monetarni sistem, ravnopravni uslovi zaposlenja, mir i stabilnost unutar Unije, zaštita životne sredine, zajednička spoljna politika.

Pristupanje Evropskoj uniji je individualni proces, ali podliježe kolektivnom uticaju država članica EU. Institucionalne promjene Unije su vremenom počele definisati i uslove. U analizi pristupanja Austrije, Švedske i Finske uočljiv je kompletno izgrađen politički i ekonomski sistem koji odražavaju najviše demokratske i ekonomske standarde. S druge strane, Rumunija i Bugarska su bile pod teretom jednog drugog političkog i ekonomskog sistema i nisu se niti danas prilagodile standardima koje zastupa Evropska unija. Poučena lošim iskustvima iz prethodnih proširenja, Evropska unija je postavila „stroge, ali poštene“ kriterije koji se moraju ispuniti u potpunosti ako država istinski želi postići svoj cilj – postati država članica.

Usvajanje Strategije održivog razvoja (SOR) je veoma važan segment akcionog plana svake države kandidata za pridruživanje EU. To je dokument koji prema definisanim načelima, treba stratešku orijentaciju države usmjeriti ka održivom razvoju. Za to je nužno sprovesti reforme i izgraditi efikasnu državu, podići obrazovnu strukturu svih građana i graditi društvo utemeljeno na znanju, podstaći kulturu istraživanja i ulaganja u razvoj, te se prilagoditi klimatskim promjenama.

¹¹⁹European Council. Renewed Sustainable Development Strategy EC DOC 1017/0 HM Government.(2005). Securing the future: Delivering UK Sustainable Development Strategy. 1 Edition.London (2006)

Obaveza je svih zemalja članica EU da na temelju SOR donesu Nacionalne strategije održivog razvoja (NSOR), kojim će razviti svoje razvojne strategije i politike zemalja članica.

Prepreke na putu EU ka održivom razvoju odnose se na ljudske aktivnosti (emisija ugljen-dioksida, zagrijavanje, vremenske nepogode, zdravlje i životna sredina), zdravlje ljudi, siromaštvo i socijalnu isključenost, starenje populacije, gubitak biodiverziteta, kao i saobraćaj i potrošnja energije.

Ciljevi EU za 2020. godinu u oblasti energetike i očuvanja životne sredine su smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte za 20%, povećanje od 20% udjela obnovljivih energija u snabdijevanju energentima, minimalna upotreba biogoriva od 10% i poboljšanje energetske efikasnosti za 20%.

4. Privreda BiH pred izazovom održivog razvoja

BiH je država koja teži ulasku u EU, koja joj kao zahtjev postavlja poštovanje principa održivog razvoja.

BiH, nažalost, po uređenosti zakonske regulative u oblasti upravljanja i racionalnog korištenja prirodnih resursa i zaštite životne sredine, spada među onaj broj evropskih zemalja sa najvećim zaostajanjem za, ne samo razvijenim, nego i mnogim zemljama u razvoju, pa i onim u ekonomskoj i društvenoj tranziciji.

Okruženje u BiH je vrlo složeno. Ustavno uređenje prema Dejtonskom mirovnom sporazumu učinilo je zemlju neupravljivom i ekonomski neodrživom. Progres je usporen (ekonomski i socijalni razvoj), nepovoljna je ekonomska struktura, tako da BiH privreda zaostaje za većinom zemalja u tranziciji. BiH nema cjelovit i strateški osmišljen razvojni program na duži period. Planiranje društveno - ekonomskog razvoja u BiH nije zakonski regulisano niti postoji jedinstven koncept i metodologija planiranja ni na jednom nivou vlasti. Za razliku od najvećeg broja zemalja u razvoju i tranziciji, naročito u Evropi, u BiH ne funkcioniše državno tijelo (komitet, komisija, forum i sl.), čija je nadležnost promovisanje, planiranje i organiziranje aktivnosti koje doprinose dostizanju održivog razvoja.

Srednjoročna razvojna strategija (Strategija borbe protiv siromaštva) usvojena je 2010. godine, za period 2007-2010. godine. Nakon četiri godine od početka pripreme strategije, uočeno je da se situacija u zemlji promijenila i da je potrebno ažurirati strategiju.

Podaci o privrednim kretanjima u BiH nisu ohrabrujući, te je neskromno očekivati da BiH u

skorije vrijeme primjeni principe koje podrazumijeva koncept održivog razvoja.

BiH bilježi konstantan trgovinski deficit, zbog čega bi trebalo da osigura što veći obim priliva stranih investicija i nova tržišta za izvoznike. Veliki dio planiranih infrastrukturnih projekata će ostati nerealizovan, usled krize i neophodnih mjera štednje na koje su se obavezale vlasti BiH.¹²⁰

Da bi BiH uspostavila održivi razvoj, nužno je da se sagleda demografska slika i struktura njenog stanovništva, kako bi se mogla kreirati adekvatna strategija i primijeniti koncept održivog razvoja.

Uzroci trenutno niskog ekonomskog potencijala i velikog broja ljudi koji žive u ili na granici siromaštva u BiH, vrlo su kompleksni. Postavlja se pitanje da li treba prvo riješiti ekonomske probleme ili probleme vezane za životnu sredinu. Ukoliko se prihvati teza da su uzroci ekonomske efikasnosti i degradacije životne sredine zajednički, slijedi zaključak da treba identifikovati uzroke i raditi na njihovom prevazilaženju. Međunarodna zajednica (Evropska unija, Svjetska banka) nekoliko godina unazad organizovano uvode u praksu zaštitu BiH životne sredine, ali ne i održivi razvoj.

To upućuje na zaključak da se zaštitom životne sredine ne mogu neposredno postići značajni pomaci u rješavanju razvojnih problema. Održivi razvoj, kao novi model razvoja za BiH, djeluje na savladavanje svih barijera: društvenih, tržišnih, ekonomskih i tehničkih u cilju prevazilaženja ekonomskih i ekoloških uslova i zahtjeva, videći razvoj kroz kvalitet života, a ne fizički rast proizvodnje. To je odlika filozofije održivog razvoja. Kompleksnost se ogleda u multisektorskom pristupu, istovremenom korištenju svih vrsta potencijala i djelovanjem svih slojeva stanovništva.

Najznačajniji doprinos uvođenju principa održivog razvoja u različite sektore u BiH imala je prisutna međunarodna zajednica. Krajem devedesetih godina, BiH je počela da se uključuje u regionalne i međunarodne programe (Dunavski program, Mediteranski Akcioni plan) i da realizuje projekte donirane od strane WB, EC, USAID, UNDP-a, koji su stvarali pretpostavke za stabilan i održiv razvoj u BiH.

Privreda BiH ima nisku startnu poziciju kada su u pitanju ekonomske performanse ove zemlje. Međutim, treba imati u vidu da je ispunjavanje ekonomskih kriterija za članstvo u Evropsku uniju nužno, ali ne i apsolutno dovoljan uslov za ekonomski rast i razvoj u dugom roku.

Usko grlo održivog razvoja u BiH jesu neznanje, ne postojanje državnog tijela koje doprinosi promovisanju održivog razvoja, nedovoljna uključenost javnosti u razvijanje ideje i implementaciju održivog razvoja.

Analiza održivosti u BiH je pokazala da veliki broj stanovnika živi u ili na granici siromaštva. Ekonomski rast od oko 5%, nedovoljan je za Bosnu i Hercegovinu. Zato je nerealno očekivati da će se održivi razvoj ostvariti u bliskoj budućnosti. Koliko god da je danas nestabilna, ukoliko bi BiH preduzela koordinirane akcije, mogla bi biti pogodno mjesto za uvođenje principa održivog razvoja.

ZAKLJUČAK

Razvoj kao paradigma oduvijek je bio u fokusu. Različiti ekonomski trendovi, globalizacija, ali i rastuća svijest o neophodnosti zaštite životne sredine, uticali su da razvoj postane koncept oko koga se lome koplja na unutrašnjem planu država, ali i na planu međunarodnih odnosa svuda u svijetu.

Odgovornost je svake zemlje da se posveti iskorjenjivanju siromaštva i održivom razvoju. Mjere koje treba preduzeti sa namjerom da djeluju na jednu od tri dimenzije razvoja (ekonomsku, socijalnu ili ekološku), bez odgovarajućeg istraživanja njihovih efekata na druge dvije, mogu proizvesti nepredviđene posljedice i troškove.

Glavna prepreka bržem i cjelovitom ostvarivanju ovog koncepta je postojeći model društvenog i ekonomskog razvoja.

Ekološki problemi globalni su problemi i na globalnom nivou treba stvarati institucionalni, ekonomski i politički okvir za njihovo rješavanje.

Na globalnom nivou, u EU i Bosni i Hercegovini, učinjeni su znatni naponi na buđenju i razvoju svijesti o potrebi prihvatanja koncepta održivog razvoja. Saglasnost se postiže kad se radi o donošenju dokumenata, ali problem nastaje u primjeni.

Strateški ciljevi Vlade BiH moraju biti, prije svega, makroekonomska stabilnost, konkurentnost, održivi razvoj, zapošljavanje, EU integracije i socijalno uključivanje. Razvoj je moguć ako se poveća zaposlenost, smanji trgovinski deficit, poveća izvoz, ostvare inovacije i razvoj tehnologije, obrazovanje i dr.

Koncept ne može biti ostvaren kratkoročnim ekonomskim rastom. Najveći izazov za savremeno društvo je ostvarivanje zdrave stope rasta, bez zagađenja, degradacije i pustošenja resursa. Privredni razvoj ima šanse da bude održiv, uprkos

¹²⁰ Economy. rs, Beta 2009. godina

u prošlosti utrošenim nereproduktivnim resursima, ukoliko smanjene zalihe resursa budu nadoknađene povećanom količinom i kvalitetom fizičkog kapitala, kao i nagomilanim intelektualnim kapitalom. On se postiže legislativnim, edukativnim, podsticajnim i zakonodavnim mjerama i aktivnostima.

Od održivog razvoja se očekuje da bolje povezuje kratkoročni i dugoročni razvojni horizont, da u istu ravan stavlja socijalne, ekološke i ekonomske interese, da uspješno usklađuje društvenu skalu preferencija i interesa sa individualnom, da koriguje tržišne propuste i internalizuje socijalne i ekološke troškove u ekonomske, da minimizira propuste države razvijajući partnerski odnos između države, privatnog sektora i civilnog društva.

Održivi razvoj je atraktivan koncept, ali njegova primjena u praksi predstavlja pravi izazov za svaku zemlju. Saznanje kako živjeti održivo, biće presudno za naš opstanak.

Poželjan, potreban i osporavan biti će naša dugoročna obaveza.

Održivi razvoj jeste spas iz problema koji nas čekaju kada nam resursi počnu nestajati. Nerealno je očekivati da se ostvari u bliskoj budućnosti.

LITERATURA

- [1] Commission on Sustainable Development 2001;
- [2] Economy. rs, Beta 2009. godina
- [3] European Council. Renewed Sustainable Development Strategy EC DOC 1017/0 HM Government. 2005. Securing the future: Delivering UK Sustainable Development Startegy.1 Edition.London 2006;
- [4] Gro Harlem Brundtland; „ Our Common Future“ - Chairman's Foreword – „Report of the World Commission on Environment and Development; 1987;
- [5] Lješević M. : Životna sredina – teorija i metodologija, Geografski fakultet, Beograd 1998;
- [6] Pokrajac, S.: Održivi razvoj i moderna tehnologija kao ekološka raskršća savremene civilizacije, Mašinski fakultet, Beograd 2003;
- [7] Radulović, J. , Kotlica, S.: Životna sredina i razvoj: Koncept održivog razvoja, Savezno ministarstvo za razvoj, nauku i životnu sredinu, Beograd 1997;
- [8] Vijeće ministara, Direkcija za evropske integracije, BiH 2010;
- [9] World Commission on Environment and Development 1987